

## **ملاک های اخلاقی در ارتباط با نامحرم در فضای مجازی از منظر اسلام**

جناب آقای کمالی نهاد

معصومه امینی، طاهره رفیعی، لیلا رفیعی، فاطمه مرادی

مدرسه علمیه ریحانه النبی (سلام الله علیها) شهرستان اراک

در عصر حاضر با ظهور تکنولوژی های نوین و گسترش گوشی های تلفن همراه هوشمند و امکان نصب نرم افزارهای مختلف مانند: وایبر، تلگرام، واتساپ و ... عرصه ی جدیدی از تعاملات انسانی را پیش روی انسان امروزی نهاده است. به طوری که افراد با اتصال به اینترنت گام به دنیای مجازی می-نهند و نوع جدیدی از ارتباطات را تجربه می کنند. که علی رغم تمام محاسن و مزایای آن دغدغه ها و نگرانی های جدیدی را به ارمغان آورده است. یکی از این دغدغه ها، بی اخلاقی و ناهنجاری و ارتباط با نامحرم در فضای مجازی می باشد. لذا در این تحقیق که به صورت فیش برداری و کتابخانه ای و به روش توصیفی- تحلیلی تدوین شده است؛ ابتدا به بیان ملاک های اخلاقی در ارتباط با نامحرم در فضای مجازی پرداخته، سپس جاذبه ها و انگیزه هایی که موجب بی اخلاقی در این فضا می شود عنوان گردیده، پس از آن به آسیب هایی که در اثر این ارتباط غلط، دامن گیر فرد، خانواده و جامعه می شود، اشاره شده، بعد از آن راهکارهایی برای پیشگیری از مبتلا شدن به آسیب ها ارائه گردیده، و در آخر احکام فقهی ارتباط با نامحرم در فضای مجازی بیان شده است.

**کلید واژه:** ملاک، اخلاق، ارتباط، نامحرم، فضای مجازی

با توجه به گسترش شگفت انگیز رسانه های همگانی، عصر حاضر به عصر اطلاعات و شبکه های مجازی، شهرت یافته و این امر زندگی بسیاری از مردم را تحت تاثیر قرار داده و باعث افزایش چشم گیری از روابط مختلف از جمله ارتباط با نامحرم در فضای مجازی شده است.

دین مبین اسلام برای ارتباط با جنس مخالف، قوانین خاصی را تعریف کرده است که همه ی افراد ملزم به رعایت کردن آن ها هستند. قوانینی از قبیل: نحوه ی حرف زدن، نحوه ی پوشش، نحوه ی نگاه و.. و شکی نیست که در حفظ حریم و ارتباط با نامحرم، فرقی بین محیط واقعی و مجازی نیست.

تحقیق و پژوهش در مورد ملاک های اخلاق در ارتباط با نامحرم در فضای مجازی از اهمیت و ضرورت بسیاری برخوردار است چرا که اگر در فضای مجازی ارتباطی بین دو جنس مخالف بدون در نظر گرفتن حریم ها و ملاک های اخلاقی شکل بگیرد؛ آسیب های فراوانی را به دنبال خواهد داشت. ارتباط با نامحرم از ابتدای خلقت مطرح بوده به ویژه با طلوع مکتب اسلام به این مهم بیشتر توجه شده و خداوند متعال در قرآن مجید بارها به این مسئله پرداخته و همگان را به رعایت حدود بین محرم و نامحرم فرا خوانده است. اما پیشینه فضای مجازی به زمانی بر می گردد که خطوط ارتباط مجازی در سال ۱۹۸۲ میلادی (۱۳۶۱ شمسی) توسط میلیم گمیسبون- نویسنده کانادایی رمان های علمی تخیلی- کشف شد و در شیوه های ارتباطی تحول را به وجود آورد که روز به روز در حال گسترش است و پیشینه رعایت ملاک های اخلاقی در فضای مجازی هم به آن زمان بر می گردد.

تحقیق حاضر با هدف ارائه الگوی اخلاق اسلامی در ارتباط با نامحرم در فضای مجازی و آگاه بخشی نسبت به آسیب های بی اخلاقی و بی هنجاری در این فضا، به روش توصیفی، تحلیلی و به

صورت فیش برداری و کتابخانه ای در شش فصل تدوین گردیده است؛ که فصل اول مشتمل بر کلیات و مفاهیم می باشد.

در فصل دوم ملاک های اخلاقی در ارتباط با نامحرم در فضای مجازی عنوان گردیده، و فصل سوم نیز به جاذبه ها و انگیزه های بی اخلاقی در فضای مجازی، اختصاص داده شده و به دو دسته فردی و اجتماعی تقسیم شده است.

در فصل چهارم آسیب های فردی، خانوادگی و اجتماعی ارتباط با نامحرم در فضای مجازی بیان گردیده، در فصل پنجم راهکارهایی برای جلوگیری از آسیب ها ارائه شده و نهایتاً در فصل ششم که آخرین فصل این تحقیق می باشد، احکام فقهی که در ارتباط با نامحرم در فضای مجازی وجود دارد، آورده شده است.

## فهرست مطالب

|                                                                 |    |
|-----------------------------------------------------------------|----|
| فصل اول: کلیات و مفاهیم.....                                    | ۱۰ |
| أ- بیان مسئله.....                                              | ۱۱ |
| ب- سؤال اصلی.....                                               | ۱۱ |
| ج- اهمیت و ضرورت تحقیق.....                                     | ۱۲ |
| د- پیشینه تحقیق.....                                            | ۱۲ |
| ه- اهداف پژوهش.....                                             | ۱۴ |
| و- روش پژوهش.....                                               | ۱۴ |
| ز- موانع و مشکلات.....                                          | ۱۵ |
| ح- مفاهیم و اصطلاحات کلیدی تحقیق.....                           | ۱۵ |
| فصل دوم: ملاک های اخلاقی در ارتباط با نامحرم در فضای مجازی..... | ۱۸ |
| أ- دین داری و دین مداری.....                                    | ۲۰ |
| ب- توجه به حضور دائمی خداوند.....                               | ۲۰ |
| ج- تقوا.....                                                    | ۲۱ |
| ۱. تقوای چشم.....                                               | ۲۱ |
| ۲. تقوای گوش.....                                               | ۲۲ |
| ۳. تقوای دست.....                                               | ۲۲ |
| ۴. تقوای قلب.....                                               | ۲۲ |
| ۵. تقوای زبان.....                                              | ۲۲ |
| ۶. تقوای صدا.....                                               | ۲۲ |
| ۷. تقوای پوشش.....                                              | ۲۲ |
| د- حیا.....                                                     | ۲۳ |
| ه- عزت نفس.....                                                 | ۲۴ |

با توجه به محرز بودن آسیب‌های فضای مجازی به‌ویژه در حوزه ترویج ابتدال و بی‌اخلاقی، پیشنهادهایی برای جلوگیری از این آسیب‌ها ارائه می‌شود که به شرح زیر است.

۱. نخست در پی مصونیت بخشی به گروه‌هایی که در معرض این توطئه قرار دارند، باشیم و این امر با فرهنگ‌سازی محقق می‌شود البته فرهنگ‌سازی کاری طولانی مدت بوده و حضور تمام نهادهای مسئول را می‌طلبد اما فرهنگ‌سازی را می‌توان از خانواده‌ها آغاز کرد.
۲. محصولات فرهنگی برای اقشار مختلف تولید و عرضه شود. البته همراه با جاذبه‌های مناسب و در جهت ترویج و استحکام فرهنگ دینی - بومی و مذهبی - ملی.
۳. تقویت باورها و ارزش‌های دینی؛ زیرا هر چه باورها و ارزش‌های اسلامی و مذهبی در خانواده و جامعه تقویت شود و آسیب‌های شبکه‌های مجازی و اهداف پشت پرده متولیان آن‌ها برای مخاطبان تبیین شود تا حد زیادی جامعه از آسیب‌ها مصون شده و می‌توان مانع نشر فرهنگ مهاجم و مبتذل غربی شد.

## فهرست منابع

۱. قرآن

۲. نهج البلاغه

۳. ال کوپر (۱۳۸۸)، اینترنت و کمین اخلاقی نیمه پنهان قدرت، مترجم: حمید مرتضوی، بتول جباریان، (چاپ اول)، تهران: نشر دانژه

۴. آمدی، ابوالفتح (۱۳۸۸)، غررالحکم و دررالکلم، مترجم: محمد رحمتی شهرضا، قم: نشر صبح پیروزی، ج ۱ و ۲

۵. احدی، حسن (۱۳۸۰)، روان شناسی رشد نوجوانی و بزرگسالی، تهران: آینده درخشان

۶. بستانی، قادر (۱۳۸۶)، اصول و تکنیک های برقراری ارتباط مؤثر با دیگران، (چاپ دوم)، تهران، نشر ققنوس

۷. بنی هاشمی، محمد حسن؛ اصولی، حسن (۱۳۹۳)، توضیح المسائل مراجع، (چاپ چهارم)، قم: موسسه نشر اسلامی

۸. حداد عادل، غلامعلی (۱۳۷۰)، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، چاپ اول، تهران، سروش

۹. حرعاملی، محمد بنحس (۱۴۱۶)، وسایل الشیعه، ج ۲، محقق محمدرضا حسینی جلالی، قم: موسسه آل البيت

۱۰. زیبایی نژاد، محمد رضا (۱۳۹۳)، تحلیلی بر مهمترین مسائل زن و خانواده، (چاپ اول)، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان

۱۱. خامنه‌ای، علی (۱۳۷۵)، حدیث ولایت، ج ۸، تهیه و تنظیم محمد زارع‌پور، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی

۱۲. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷)، لغت نامه، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران

۱۳. سروری، حجت الله (۱۳۹۴)، نقش ماهواره در زندگی، چاپ دهم، قم: جوانان موفق

۱۴. شریفی، احمدحسین (۱۳۸۹)، موج فتنه از جنگ جمل تا جنگ نرم، (چاپ بیستم)، تهران: کانون اندیشه جوان

۱۵. صدوق، محمد بن علی (۱۳۷۸ق)، علل الشرایع، ج ۱، تصحیح و تحقیق محمدصادق بحرالعلوم، قم: مکتبه الداوری

۱۶. ضیاءآبادی، محمد (۱۳۹۲)، نباید کهگل‌ها پر پر شوند، (چاپ چهارم)، تهران: انتشارات خیریه الزهرا (سلام الله علیها)

۱۷. عباسی ولدی، حسن (۱۳۹۲)، بشقاب های سفره پشت بام مان، (چاپ بیست و چهارم)، قم: انتشارات جامعه الزهرا (سلام الله علیها)

۱۸. عمید، حسن (۱۳۷۷)، لغت نامه، تهران، موسسه انتشارات امیرکبیر

۱۹. قرشی، علی اکبر (۱۳۷۱)، قاموس قرآن، ج ۲، (چاپ ششم)، تهران: دارالکتب الاسلامیه

۲۰. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۴۰۷)، اصول کافی، ج ۲ و ۴، مترجم: جواد مصطفوی، (چاپ چهارم)، تهران: دارالکتب الاسلامیه

۲۱. مجلسی، محمدباقر (۱۳۸۷)، بحارالانوار، ج ۷ و ۷۷، مترجم محمدباقر کمره‌ای، تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه

۲۲. محمدی ری‌شهری، محمد (۱۳۸۳)، منتخب میزان الحکمه، ترجمه حمید رضا شیخی، تلخیص

حمید حسینی، قم: دارالحدی

۲۳. محمدی‌نیا، اسدالله، پاسخ به پرسش‌های جوانان، (چاپ چهارم)، قم: نشر سبط اکبر

۲۴. ----- (۱۳۸۸) بهشت جوانان -----

۲۵. مرویان حسینی، محمود (۱۳۸۳)، نیازهای انسان از منظر آموزه‌های دینی و روان‌شناسی، مشهد:

آستان قدس رضوی

۲۶. مطهری، مرتضی (۱۳۹۵)، مسأله حجاب، (چاپ صد و پانزدهم)، تهران، صدرا

۲۷. ----- (۱۳۷۶)، آشنایی با قرآن، (چاپ بیستم)، تهران: صدرا

۲۸. معین، محمد (۱۳۶۳)، فرهنگ معین، (چاپ ششم)، تهران: موسسه انتشارات

۲۹. مکارم شیرازی، ناصر و دیگران (۱۳۸۶)، تفسیر نمونه، ج ۲۳، تهران: دارالکتب الاسلامیه

۳۰. ----- (۱۳۷۷)، اخلاق در قرآن، ج ۱، (چاپ اول)، قم: مدرسه امام علی بن ابیطالب

۳۱. موسوی، حسن (۱۳۹۴)، مد و مدگرایی و جایگاه آن در سبک زندگی اسلامی، قم: مؤسسه

بوستان کتاب

۳۲. نیک‌نام‌راد، محمدغفار (۱۳۹۵)، سبک زندگی؛ فرهنگ، خانواده و رسانه، (چاپ اول)، تهران:

انتشارات پشتیبان

## فهرست مجلات

۳۳. منتظر قائم، مهدی (۱۳۸۱)، بررسی و نقد سیاست‌های ماهواره‌ای ایران با تکیه بر تجربه

کشورهای آسیایی، پژوهش‌های ارتباطی، شماره ۳۰؛

۳۴. شجاعی، محمدصادق (۱۳۸۷)، روان شناسی و آسیب‌های اینترنت، مجله روانشناسی در تعامل

بادین، مجله روان‌شناسی، شماره ۱

۳۵. برادران‌فرد، سحر (۱۳۸۶)، نواندیشی و نوگرایی از منظر قرآن، ماهنامه شمیم یاس، شماره ۶۰،

سال هشتم

۳۶. غفاری‌فر، حسن (۱۳۸۱)، فصل‌نامه شورای فرهنگی زنان، سال پنجم، شماره ۱۷

۳۷. کوشا، غلام‌حیدر (۱۳۶۱)، اخلاق دینی و تعامل سایبری، (سال سوم)، نشریه معرفت، شماره دوم

سایت‌ها

۳۸. نباتی، احمد، اخلاق در فضای مجازی، سایت هم‌اندیشی

<http://www.hamandishi-dini.ir>

۳۹. سایت تبیان

[www.Tebyan.net](http://www.Tebyan.net)

۴۰. سایت مرکز ملی پاسخگویی به سوالات دینی

[www.pasokhgoo.ir](http://www.pasokhgoo.ir)

۴۱.

[www.askdin.com](http://www.askdin.com)

۴۲.

[www.andishegom.com](http://www.andishegom.com)